

УДК 341.9+347(082) «2012.10.19»

ББК 67.412.22я43+67.404я43

А43

Редакційна колегія:

Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова, О. В. Кохановська, Р. А. Майданик (відп. ред.), І. А. Безклубий, Е. М. Грамацький, О. О. Отрадна, Ю. В. Носік, А. О. Кодинець, І. В. Кривошеїна, В. Є. Макода, О. В. Михальнюк, Л. В. Панова, О.О. Первомайський, Л.І. Радченко, Р.Б. Сабодаш, В. В. Цюра, Г. Г. Харченко, М. М. Хоменко.

Відповідальний редактор

Р. А. Майданик

А43 **Актуальні проблеми цивільного, сімейного та міжнародного приватного права (Матвеевські цивілістичні читання).** Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: у двох томах, Київ, 19 жовтня 2012 року. – К.: ТОВ «Білоцерківдрук», 2013. – 848 с.

Том 1: Актуальні проблеми цивільного, сімейного та міжнародного приватного права (Матвеевські цивілістичні читання). Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 19 жовтня 2012 року. – К.: ТОВ «Білоцерківдрук», 2013. – 424 с.

Збірник присвячений актуальним науковим проблемам цивільного, сімейного та міжнародного приватного права. Книга підготовлена на основі матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, проведеної 19 жовтня 2012 року кафедрою цивільного права юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

До збірника увійшли наукові доповіді провідних вчених у сфері приватного права з України, Російської Федерації, Молдови, практикуючих юристів, представників судових органів, а також аспірантів, здобувачів і студентів.

Видання адресоване вченим, науковим співробітникам, викладачам юридичних факультетів і вищих навчальних закладів, аспірантам, а також працівникам судів, прокуратури, адвокатури, іншим особам, які вивчають і застосовують доробки приватноправової науки.

ISBN 978-617-566-165-9

© Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2013
© Автори статей, 2013

Л. В. Сіщук,
асистент кафедри цивільного права юридичного інституту
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

РЕАЛІЗАЦІЯ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ ПРИ РЕОРГАНІЗАЦІЇ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ

В сучасних умовах розвитку ринкових відносин однією із умов покращення економічного стану юридичних осіб на ринку є проведення реорганізації, яка виступає одним із процесів, що сприяє залученню нових інвесторів, зменшенню витрат, одержанню та збільшенню доходів тощо. Оскільки значна кількість юридичних осіб нині створюється та функціонує в організаційно-правовій формі акціонерних товариств, то слід зазначити, що, в першу чергу, проведення реорганізації саме у таких товариствах потребує ефективного правового регулювання.

До недавнього часу законодавча база щодо реорганізації акціонерних товариств складалася з Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, а також Законів України «Про господарські товариства», «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців» та інших нормативних актів, у яких зазначено лише загальні положення, спрямовані на регулювання проведення реорганізації та дотримання товариствами прав та інтересів їх кредиторів. Але поряд із забезпеченням належної реалізації прав кредитора, не менш важливим залишалось питання надання гарантій здійснення та захисту прав учасників акціонерних товариств, що перебувають у процесі реорганізації. Саме прийняття довгоочікуваного Закону України «Про акціонерні товариства» (надалі – Закон «Про АТ») [1] стало рушійним кроком для удосконалення корпоративного законодавства. Так, при проведенні реорганізації товариства корпоративними правами учасника, що потребують забезпечення належного їх здійснення, є право на отримання інформації і право брати участь у

загальних зборах. Відповідно до Принципів корпоративного управління, на основі яких мають розвиватися корпоративні відносини в Україні, право на отримання інформації є одним із головних прав учасника (акціонера). Лише на підставі повної, достовірної та своєчасної інформації про товариство акціонер може прийняти виважене рішення стосовно своєї інвестиції та реалізувати більшість своїх прав [2, с. 179]. Тому враховуючи досить негативну практику, яка склалася щодо інформування акціонерів про проекти рішень та положень, що приймаються загальними зборами, у Законі «Про АТ» передбачено вимогу надати акціонерам можливість ознайомитися з документами, необхідними для прийняття рішень з питань порядку денного, за місцезнаходженням товариства у робочі дні, робочий час та в доступному місці від дати надіслання повідомлення про проведення загальних зборів до дати проведення загальних зборів, а в день проведення загальних зборів – також у місці їх проведення (ч. 1 ст. 36). При цьому у ст. 4, 5 ст. 81 Закону визначається перелік необхідної інформації, якою повинен володіти учасник (акціонер) товариства при проведенні реорганізації, що узгоджується із вимогами, що передбачені у Третій (ст.11) і Шостій (ст.8, ст.9) директивах ЄС.

З метою недопущення зловживань з боку окремих учасників чи органів товариства у Законі «Про АТ» також закріплено правило про проведення загальних зборів за місцезнаходженням товариства (ч.2 ст. 35 Закону), що значно знижує проведення зборів під диктовку недобросовісних організаторів зборів; про неможливість прийняття рішень з питань, не включених до порядку денного (ч.6 ст. 42); про голосування за бюлетенями, які мають бути підписані акціонерами (представниками акціонерів) (ст. 37).

Безумовно, наведені норми спрямовані на забезпечення належної реалізації корпоративних прав учасників акціонерних товариств. Однак варто звернути увагу й на інші питання, які потребують правової регламентації, залишилися поза увагою законодавця. Так, у Законі «Про АТ» залишилася чинною норма про кворум загальних зборів, що становить 60 % акціонерів.

акціонерів (ч. 2 ст. 41). Якщо звернутися до світової практики, то у США збори акціонерів корпорації вважаються правомочними, якщо до початку їх проведення представлено більшість голосуючих акцій [3, с. 247]. У Франції для проведення зборів акціонерів досить присутності акціонерів, які володіють 25% голосуючих акцій [4, с. 79], у Англії кворум вважається досягнутим, якщо перед початком проведення загальних зборів присутні 3 члени компанії [5, с. 232]. Українські науковці також неодноразово пропонували знизити вимоги закону до кворуму загальних зборів. Крім того, у Законі передбачено, що для прийняття рішень, що стосуються особливо важливих питань діяльності товариства, у тому числі про реорганізацію, необхідно більше як $\frac{3}{4}$ голосів акціонерів від загальної їх кількості (ч. 5 ст. 42). Для того, щоб заблокувати такі рішення у акціонерному товаристві необхідно володіти пакетом акцій, що становить $\frac{1}{4}$ частину голосів на загальних зборах товариства. На практиці такі норми є безперечними гарантіями забезпечення інтересів акціонерів, які володіють значним або ж контрольним пакетом акцій товариства. Однак, як зазначає А. Єфименко, така вимога про підтримку рішення загальних зборів є недосяжною для більшості акціонерних компаній як в Україні, так і в інших юрисдикціях, не кажучи про те, що вона навряд чи сприятиме збільшенню пропозицій так і попиту на акції серед дрібних інвесторів [6].

Звичайно, що у разі порушення прав учасника (акціонера) при проведенні реорганізації у особи виникає право звернутися до суду, що є одним із основних гарантій їх захисту. Однак, чинним законодавством не визначено підстав та особливостей оскарження реорганізації. Право на оскарження у акціонерів виникає на етапі прийняття рішення про реорганізацію, що зазначено у ст. 50 Закону «Про АТ». Але, слід зазначити, що нормою закону не заборонено звертатися до суду з позовом про визнання недійсним договору про злиття (приєднання) або плану поділу (виділу, перетворення), передавального акту чи розподільного балансу. А вже прийняття рішення про реорганізацію не є єдиною підставою для подальшого

її здійснення. Так, оскарження рішення про реорганізацію та визнання його недійсним тягне за собою визнання недійсними договорів про злиття або приєднання (плану поділу (виділу, перетворення)), передавального акту чи розподільного балансу. Однак, В. А. Белов вказує на те, що, наприклад, при оскарженні договору зворотної залежності не існує – визнання договору недійсним не означає визнання недійсним рішення про реорганізацію [7, с. 486]. Тому, оскільки вищенаведені документи, по-суті, є частиною рішення про реорганізацію, до них необхідно застосовувати загальні правила про оскарження рішень загальних зборів.

Ще однією гарантією інтересів учасника є право акціонера – власника простих акцій товариства, який брав участь у проведенні зборів та голосував проти прийняття рішення про реорганізацію, вимагати здійснення обов'язкового викупу акціонерним товариством належних йому акцій, що передбачено ст. 68 Закону «Про АТ». Необхідність такого правила обумовлена тим, що реорганізація у значній мірі впливає на структурний та фінансовий стан товариства, що реорганізується, а також може призвести до істотної зміни прав акціонера або, навіть, і до їх припинення [7, с. 509]. Оскільки рішення про реорганізацію на загальних зборах приймається кваліфікованою більшістю голосів учасників товариства, то, зрозуміло, особи, які проголосували проти – це учасники, які володіють незначною кількістю акцій та не мають значних важелів впливу на управління справами товариства. Однак, тут слід звернути увагу і на наступне. Учасники, які беруть участь у голосуванні на загальних зборах з питань порядку денного, бюлетні для голосування можуть обрати один із трьох варіантів голосування за кожний проект рішення за написами "за", "проти", або "утримався" (п. 1 ч. 2 ст. 43 Закону «Про АТ»). З наведеного випливає, що акціонер, який утримався від голосування при прийнятті рішення про реорганізацію, обмежується у праві вимагати обов'язкового викупу його акцій акціонерним товариством. Така ситуація є не зовсім зрозумілою, адже основна мета реалізації та захисту прав акціонера зводиться до того, щоб у резу-

реорганізації не був зменшений обсяг належних йому прав, а якщо це неможливо, то щоб товариство було зобов'язане набути належні йому акції.

Наведене дає підстави стверджувати, що учасникам, які утрималися від голосування на загальних зборах слід надати право вибору – прийняти рішення або про необхідність викупу його акцій, або про отримання права на акції створеного товариства – правонаступника протягом строку передбаченого у законі. Тому доцільним видається внести зміни до ч. 1 ст. 68 Закону «Про АТ» та викласти у такій редакції: *«Кожний акціонер - власник простих акцій товариства має право вимагати здійснення обов'язкового викупу акціонерним товариством належних йому голосуючих акцій, якщо він зареєструвався для участі у загальних зборах та не голосував або голосував проти прийняття загальними зборами рішення про: 1) злиття, приєднання, поділ, перетворення, виділ, зміну типу товариства; ... ».*

Отже, при проведенні реорганізації товариства акціонери наділяються та здійснюють такий комплекс корпоративних прав як право на участь у загальних зборах; право на отримання інформації; право вимоги обов'язкового викупу акцій акціонерним товариством; право на отримання акцій (часток, паїв) у статутному (складеному) капіталі юридичної особи – правонаступника. Однак, розглянувши основні положення, що містить чинне законодавство, слід зазначити, що незважаючи на позитивні зрушення, які відбулися у нормотворчій діяльності, забезпечення реалізації корпоративних прав, що здійснюються учасниками під час реорганізації товариства потребує подальшого удосконалення, що є умовою ефективного корпоративного управління, а також засобом підвищення конкурентоспроможності та поліпшення показників економічної діяльності в цілому.

Література:

1. Про акціонерні товариства: Закон України № 514-VI від 17.09.2008 року // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 50-51. – С. 384.
2. Теньков С. О. Коментар судової практики вирішення корпоративних конфліктів. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 366 с.

3. Мозолин В. П. Корпорации, монополии и право в США / В. П. Мозолин. – М. : Издательство Московского университета, 1996. – 395 с.
4. Сobotник Р. В. Рейдерство в сучасній Україні / Р. В. Сobotник // Актуальні питання цивільного та господарського права. – 2008. - № 6 (13). – С. 79.
5. Чарльзворт Дж. Основы законодательства о компаниях / Дж. Чарльзворт; за заг. ред. Е. А. Флейшиц. – М.: Издательство иностранной литературы, 1958. – 493 с.
6. Єфименко А. Корпоративне управління за Законом України «Про акціонерні товариства» (здобутки та помилки) / А. Єфименко // Юридичний радник. – 2009. – № 4.
7. Корпоративное право: Актуальные проблемы теории и практики / под общ. ред. В. А. Белова. – М. : Издательство Юрайт, 2009. – 678 с.

Т. М. Стазілова,

**аспірант кафедри цивільного права юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка**

ПЕРЕДАЧА ПОВНОВАЖЕНЬ ВИКОНАВЧОГО ОРГАНУ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ІНШІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ: ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Розвиток відносин в сфері корпоративного управління вимагає активного впровадження нових правових конструкцій, які оптимізують процес досягнення цілей, що ставляться в діяльності юридичних осіб. Однією із таких конструкцій є передача повноважень виконавчого органу юридичній особі іншій професійній організації.

Залучення до виконання повноважень виконавчого органу юридичної особи професійних організацій має ряд переваг, особливо, коли йде мова про управління холдинговими компаніями або групою компаній, які юридично